

Een fietsroute langs
25 ontstaanslocaties
van meesterwerken

ca. 39 kilometer
fietsroute

De Ploeg Hotspots

Gratis editie
in het kader
Ploegjaar
2018

ER GAAT NIETS BOVEN
GRONINGEN

25 Hotspots 25 meesterwerken

In 2018 is het 100 jaar geleden dat een groep jonge Groninger kunstenaars Kunstkring De Ploeg opricht. Speciaal voor dit Ploegjaar selecteerde het Groninger Museum 25 Ploegwerken. De meesterwerken zijn gekoppeld aan de plek waar ze (mogelijk) werden geschilderd of waar De Ploegleden inspiratie voor de getoonde werken opdeden. In samenwerking met het Groninger architectuurcentrum Platform GRAS zijn replica's van twaalf schilderijen in stad en ommelanden geplaatst. In de loop van het Ploegjaar volgen nog dertien replica's. Aan de hand van deze 25 'hotspots' (plekken waar de artistieke inspiratie kunstenaars van De Ploeg opborrelde) doorkruis je het Groningen van De Ploeg. Het Groninger Museum is het start- en eindpunt van de fietsroute.

In zijn uit 1919 daterende *Grönnens laid* (het volkslied van de provincie Groningen) omschrijft dichter en toneelschrijver Geert Teis de ommelanden als 'wonderlaand rondom ain wondre stad'. De getoonde schilderijen van De Ploeg, die veelal tussen 1918–1928 gemaakt zijn, tonen dit wonderland. In de vergelijking met de huidige locaties laten ze zien dat er in de afgelopen eeuw veel is veranderd, maar ook dat het Groninger platteland nog altijd een lust voor het oog is.

Veel plezier gewenst tijdens deze fietstocht langs de 25 *De Ploeg Hotspots*!

De Ploeg 1918–2018

'D'r is hier ien stad 'n verainen opricht van kunstschilders – wie hopen dat er nog ais 'n verainen oet gruien mag, dei 'n noam het dei klinkt' (Er is in de stad een vereniging van kunstschilders opgericht – we hopen dat er ooit een vereniging met een klinkende naam uit voort zal komen). Dat schrijft Johan Dijkstra nadat op 5 juni 1918 Kunstkring De Ploeg is opgericht. De gebeurtenis vindt plaats in café Vogelsang, een etablissement in de binnenstad van Groningen (Ebbingestraat 92). De initiatiefnemers zijn jonge Groninger kunstenaars met een grote behoefte aan vernieuwing. Jan Altink voorziet de nieuwe kunstkring van een passende naam. Omdat er in Groningen weinig te doen is op kunstgebied oppert hij de benaming die verwijst naar het ontginnen en het omwoelen van de aarde: De Ploeg.

Het zaadje van de vernieuwingsbeweging valt in de vers gekeerde, vruchtbare Groninger klei. Wat begint als een bescheiden initiatief, groeit uit tot een kunstenaarsvereniging van naam en faam. Aanvankelijk laten de leden van De Ploeg zich inspireren door het werk van kunstenaars als Vincent van Gogh, en Edvard Munch en de Nederlandse Bergense School-expressionist Piet van Wijngaardt. De artistieke grammatica van het Groninger expressionisme ontleent het collectief uiteindelijk aan de ontmoeting tussen Jan Wiegers en de Duitse expressionist Kirchner in 1920 in het Zwitserse Davos.

Nu, een eeuw na de oprichting, is De Ploeg een vereniging 'mit een noam dei klinkt'. Dankzij de kunstenaars van De Ploeg valt het Groninger expressionisme niet meer weg te denken uit de kunstgeschiedenis. Bovendien is de bevlogenheid waarmee zij hun landschappen, portretten en stadsgezichten maakten nog altijd voelbaar in de geselecteerde doeken en spat het plezier waarmee ze de glinstering op het water of het gulle zomerweer probeerden te grijpen onverminderd van de gekozen meesterwerken af.

Start vanaf het Groninger Museum.
Ga rechtsaf richting centrum (Ubbo Emmiusstraat).
Gedempte Zuiderdiep oversteken en rechtdoor (Folkingestraat).
Folkingestraat volgen tot aan Vismarkt.

Op de overgevel van horecabedrijf Huize Maas is *Music Hall*
van Jan Wiegers te zien (Vismarkt 52).*

1

Music Hall

In de roaring twenties, wanneer dansen een zeer populaire vrijetijdsbesteding is, geldt danszaal Huize Maas als een begrip. De Groninger jeugd, met onder hen de leden van De Ploeg, weet de uitgaansgelegenheden in groten getale te vinden. 's Winters organiseerden we met de Kunstkring bal masqués in Maas, schilderden de hele zaal vol Pietkantso's en Kannikskies [Picasso's en Kandinsky's, red.], herinnert Johan Dijkstra zich.

Kunstkring De Ploeg levert Huize Maas niet alleen bezoekers. Onder leiding van architect Evert van Linge (Ploeglid vanaf 1922) en diens opzichter, Job Hansen (Ploeglid vanaf 1923) ondergaat het populaire etablissement in 1925 een rigoureuze verbouwing.

Dit schilderij is te beschouwen als een bijzonder historisch object. Onder de zichtbare beeltenis uit de jaren 50 ligt waarschijnlijk een eerdere versie van het schilderij uit ca. 1921, getiteld *Dancing Room*, verborgen.

Jan Wiegers (1893 – 1959), *Music Hall* (detail), 1921 – jaren 50, was/olieverf op doek, 100 x 82,5 cm, Groninger Museum, verworven met steun van de BankGiro Loterij

Steek de Vismarkt over en ga links (A–kerkhof).
Volg deze weg tot de A–brug.
Brug over en direct rechts de Lage der A op, knooppunt 95.

Aan linkerkant, op zijmuur van het pakhuis aan Lage der A 13, is
Stadsgezicht met sneeuw van H.N. Werkman te zien (Dwarsstraat).*

2

Stadsgezicht met sneeuw

Op dit schilderij staan de Turftorenstraat en het Hoge der A. Het zijn de straten waarop H.N. Werkman uitkijkt vanuit zijn drukkerij in het pakhuis aan de Lage der A 13, waar in de oorlogsjaren de uitgaven van de clandestiene uitgeverij De Blauwe Schuif het levenslicht zagen.

In 1923 zit boven de drukkerij van Werkman kortstondig het clubhuis van De Ploeg. Het 'verenigingsgebouw' wordt door de Ploegleden ook wel de Rode Hel genoemd, naar de rood gesausde muren.

H.N. Werkman (1882 – 1945), *Stadsgezicht met sneeuw* (detail), 1922, olieverb op doek, 70,3 x 48,5 cm, Groninger Museum, verworven met steun van de Vereniging Rembrandt

Vanaf knooppunt 95 → knooppunt 55.

Langs Jaagpad is, aan rechterzijde, *Schip met rood zeil* van Jan Altink te zien. (ter hoogte van achterzijde voormalige melkfabriek De Ommelanden, dat nu in gebruik is als kantorenpark).

3

Schip met rood zeil

Schip met rood zeil verbeeldt een bijzonder aspect van het Groninger landschap: de waterwegen die stad en ommeland met elkaar verbinden. Het doek, dat gedurfd van kleur is en een heldere compositie heeft, stamt uit de periode waarin Altink zijn meest expressionistische werk maakt.

Waarschijnlijk is op het schilderij het Reitdiep te zien. Door het tanen, het conserveren van katoendoek met cachou, kregen de zeilen een roodbruine kleur.

Jan Altink (1885 – 1971), *Schip met rood zeil* (detail), 1926, was/olieverf op doek, 68,5 x 58 cm, Groninger Museum, aangekocht met steun van de BankGiro Loterij en de Vereniging Rembrandt, mede dankzij het mevrouw M. Boersma Fonds

Vanaf knooppunt 55 → knooppunt 56.

Vlak na knooppunt 55 is, aan rechterzijde, *Boomgaard Blauwborgje* van Alida Pott te zien.

4

Boomgaard Blauwborgje

Blauwborgje, waarvan Alida Pott de boomgaard heeft geschilderd, was een gehucht aan het Reitdiep. Johan Dijkstra omschreef de plek als een ideaal openluchtatelier; een paar boerderijtjes, een oude hof, beschut door prachtige bomen en struiken onder aan de glooiende dijk, waar je altijd wel een plekje kon vinden om enigszins beschut tegen de wind te werken. Op deze plek komen de Ploegleden regelmatig om te schilderen en gesprekken over schilderkunst te voeren.

Alida Pott (1888 – 1931), *Boomgaard Blauwborgje* (detail), 1920, olieverf op hardboard, 34.5 x 28,8 cm, Collectie Stichting De Ploeg, legaat Thijs Martens en Annemarie Martens–Bonnema, bruikleen Groninger Museum

5

Blauwborgje

Blauwborgje van Jan Altink toont het oude boerderijtje van boer Schuitema en zijn vrouw. Altink beschouwde dit idyllische stukje natuur aan de verweerde Reitdiepsdijk als zijn tweede huis. In de volgende tekst schetst de dichter Jan Boer een levendig beeld van zijn vriend Altink, schilderend op de Reitdiepsdijk: 'Dan zag je die kalme, gevoelige man daar zijn schilderezel opzetten in de luwte van de dijk. Zijn hoed wipte achter op zijn hoofd en dan begon hij met grote, drieste vegen zijn onderwerpen af te bakenen.'

6

De rode koetjes

Dit schilderij is bovenop de Reitdiepsdijk te bezichtigen. In het gebied dat zich uitstrekt tussen het Reitdiep en het Boterdiep zwierf Jan Altink, de maker ervan, graag rond; lopend of met de fiets, samen met een Ploegcollega of alleen. Uit een beschrijving van de dichter Jan Boer blijkt dat hij op zijn wandeling over de Reitdiepsdijk stevast een schildersezel, een verftas met verftubes, een blauw koffiekruijke en een paar plakken roggebrood met spek meeneemt. En Altink zelf schrijft in brieven regelmatig even beknopt als enthousiast over zijn tochten, zoals in een brief uit 1928: 'Vandaag voor het eerst weer buiten geschilderd. 't Is alles bloemen op het veld, geweldig van kleur en licht.'

Vanaf knooppunt 57 → tijdelijk knooppunt 62 volgen.
Tot aan de brug. Hier links, brug over richting Oostum/Garnwerd.
Eerste weg (fietspad) rechts (Scholleweg).
Aan het einde links en direct rechts (bij huisnummer 21).

Na 300 meter links is *Kerkje te Oostum* van Johan Dijkstra te zien.

7

Kerkje te Oostum

De kerk van Oostum is hier afgebeeld in een expressionisme dat doet denken aan Van Gogh. Dankzij het felle zonlicht spat het wit van de kozijnen en lijken de rode bakstenen in bloei te staan. Dit beeld wordt door de Groninger dichter Jan Boer prachtig beschreven in het gedicht Bakstain (Baksteen) dat hij voor Dijkstra schreef. Het begint met de zin: 'Hou glénner of de zonne gluit, hou hellerder dat bakstain bluit!' Oftewel: het is de felle zon die het uit baksteen opgetrokken kerkje in bloei zet. Jan Boers gedicht sluit af met de constatering dat de meeste mensen geneigd zijn voorbij te gaan aan de schoonheid van 'baksteenbloeiessel'. Pas wanneer een kunstenaar het in een schilderij weet te vangen, gaan ze het zien en waarderen.

Volg deze weg 2,5 km tot in Garnwerd. Bij aankomst in het dorp houd rechts aan. Bij de molen rechtsaf brug over. Na de brug eerste fietspad rechts, knooppunt 19 volgen. Vanaf knooppunt 19 → knooppunt 64. Vanaf knooppunt 64 → knooppunt 62.

Vlak na het buurtschap Hekkm, (ter hoogte van Hekkmurweg 13/picknickplaats) is *De Rode boerderij* van Jan Altink te zien.

8

De rode boerderij

Vanaf de Hekkmurweg in Adorp is een boerderij te zien die grote overeenkomsten vertoont met *De rode boerderij*. De twee schuren horen bij het boerenbedrijf aan de Wierumerschoowsterweg 15. De rechterschuur is stukken groter dan de linker en heeft drie tussen twee groene deuren ingeklemde raampjes. In tegenstelling tot het afgebeelde pand ontbreekt het de boerderij in de verte aan ronde deuren. Waarschijnlijk zijn die in de loop der tijd vervangen, omdat vierkante schuurdeuren goedkoper waren. De bakstenen danken hun frisrode kleur aan de ijzerhoudende klei waarvan ze zijn gemaakt. Deze unieke tint wordt 'Gronings rood' genoemd.

Tip: Rijd een stukje in oostelijke richting naar Hekkmurweg 4, waar de achterzijde van een boerenschuur van dichtbij te zien is.

Volg kort knooppunt 59, tot aan de brug waar u al eerder langs bent gekomen.
Ga links met de bocht mee.

Na het buurtschap en begraafplaats (aan de linkerzijde) is *Koopvrouw op Landweg* van Jan Altink te zien.

9

Koopvrouw op landweg

Op dit schilderij baant een vrouw zich een weg over het onverharde pad dat na een periode van regen diepe sporen vertoont. In het begin van de twintigste eeuw is het nog heel gebruikelijk dat mensen met handelswaar langs de deuren gaan. Sommigen dragen hun spullen in een rugkorf, anderen gebruiken een (honden)kar of een draagbare kist. Altink's koopvrouw sjouwt met een (rieten) mand die leeg lijkt. Mogelijk bezocht ze klanten in het buitengebied en is ze bezig aan de terugreis. Het felle licht beschijnt haar achterhoofd. In het werk worden de afstand die de vrouw heeft afgelegd en het zware karakter van de tocht voelbaar. Het is een blijvende herinnering aan de zwoegende koopmannen en -vrouwen die een eeuw geleden de Groninger plattelandswegen bevolkten.

Jan Altink (1885 – 1971), *Koopvrouw op landweg* (detail), 1925, was/olieverf op doek, 70,5 cm x 58,5 cm Groninger Museum, verworven met steun van het Kamingafonds

Na 1,5 km links fietspad richting Zuidwolde.

Tip: in de buurt van dit fietspad bevindt zich het meest complete deel van het Selwerderdiepe. Zie ook afbeelding nr. 16.

Aan het einde rechtsaf. Aan het einde van het fietspad provinciale weg (Winsumerweg) oversteken naar Oude Adorperweg.

Op het terrein van huisnummer 4 (De Oude Nadorst) is *Na het bezoek* van Jan Altink te zien.

10

Na het bezoek

'Ben met een schilderij bezig. Twee vrouwen op een landweg op den uitkijk naar een aankomende wagen', schrijft Jan Altink in een brief uit de jaren twintig aan zijn vriend Henk Ogering. Het lijkt aannemelijk dat Altink hiermee op dit schilderij doelt. Mogelijk heeft hij besloten paard en koets van richting te laten veranderen. De vrouwen die het bezoek nakijken, met schort en klompen, bevinden zich op een onverharde weg in het ommeland. De wegrijdende koets trekt sporen in het met puin bedekte pad. In de 19e eeuw was de Oude Adorperweg tijdens de zomermaanden een geliefde bestemming voor stadgers. Begin twintigste eeuw moet de rijke geschiedenis van dit streekje nog voelbaar zijn geweest.

Jan Altink (1885 – 1971), *Na het bezoek* (detail), 1925, was/olieverf op doek, 76 x 60 cm, Groninger Museum

Weg volgen tot Winsumerweg. Hier linksaf.

Aan de Winsumerweg 3, ter hoogte van Tuinvereniging Het Noorden, bevindt zich de mogelijke ontstaanslocatie van *Elzenboompjes, huizen en Martinitoren* van Job Hansen. **

11

*Elzenboompjes,
huizen en Martinitoren*

Op dit schilderij staan de Martinitoren en de wijk Cortinghpoort afgebeeld. Deze wijk wordt tussen 1917 en 1921 gebouwd en dankt zijn naam aan een middeleeuws steenhuis dat op het terrein heeft gestaan. Vanaf 1924 wonen Job Hansen en zijn vrouw op Cortinghpoort 1. In 1933 verhuist het gezin Hansen naar de Grachtstraat 42. Mogelijk beziet Hansen de stad Groningen vanaf de plek waar niet veel later een begin wordt gemaakt met het graven van het Van Starckenborghkanaal.

Dit fietspad volgen tot in Noorderhoogebrug. Na 1,5 km bij T-splitsing (en Wilhelminamolens) linksaf richting knooppunt 1.

Aan **je** rechterhand, ter hoogte van Groningerweg 7, bevindt zich de mogelijke ontstaanslocatie van *De Ijsbrekers* van Jan Altink.**

12

De Ijsbrekers

Dit kleurrijke wintertafereel, van twee mannen die een vaargeul ijsvrij maken, heeft Jan Altink waarschijnlijk getroffen in het centrum van Noorderhoogebrug. In 1924 loopt het Boterdiep nog door het dorp. Wie nu vanuit het oosten naar de oude herberg Stad en Lande kijkt, ziet links een historisch pand waaruit een partje lijkt te zijn gesneden. Dit gebouw, dat ooit aan de druk bevaren waterweg moet hebben gelegen, komt overeen met het huis op Altink's schilderij dat ook zo'n stuk mist. De op het werk afgebeelde bocht lijkt ook te kloppen. Ter hoogte van de voormalige herberg zwenkte het diep naar het zuiden waar het een stukje Hunzebedding volgde.

Ga rechtsaf en vervolg Groningerweg tot aan Groningerweg 40. Keer daarna terug naar Knooppunt 1.

Het schilderij is te zien vanaf Groningerweg 40. Wanneer je met de rug naar Noorderhoogebrug staat en in noordoostelijke richting kijkt, zie je aan de overzijde van het Boterdiep de Beijumerweg. Inclusief twee boerderijtjes die de tand des tijds hebben doorstaan.**

13

Groninger landschap met kanaal

Dit schilderij toont een oer-Gronings landschap, dat nog gedeeltelijk met sneeuw is bedekt. Met zijn verticale opbouw en felle, onnatuurlijke kleuren is het een bewust anti-klassiek geschilderd landschaps-schilderij. Net als veel Ploegschilders past Wiegers een hoge horizon toe: één van de beeldkenmerken van De Ploeg. Mogelijk staat op dit werk het Boterdiep afgebeeld en is rechts van de Y-splitsing de Beijumerweg te zien. Tot 1976 loopt het Boterdiep nog langs de Groningerweg en buigt de trekvaart, ter hoogte van Garagebedrijf Het Noorden, noordwaarts richting Zuidwolde.

Jan Wiegers (1853 – 1959), *Groninger landschap met kanaal* (detail), 1923, was/olieverf op doek, 69,3 x 55,5 cm, Groninger Museum, verworven met steun van de Vereniging Rembrandt en het J.B. Scholtenfonds

Vanaf knooppunt 1 → klein stukje knooppunt 3 volgen tot aan Groningerweg. De provinciale weg (Groningerweg) oversteken en rechtsaf slaan (richting Groningen). Bij Boterdiep WZ linksaf.

Bij Boterdiep Westzijde is aan rechterhand de mogelijke ontstaanslocatie te zien van *Landschap Zuidwolde* van Jannes de Vries. **

14

Landschap Zuidwolde

Op dit schilderij is een belangrijke rol weggelegd voor het Boterdiep. In de verte, aan de door Jannes de Vries hoog geplaatste horizon, is het dorp Zuidwolde zichtbaar. De in 1653 gegraven waterweg vormt eeuwenlang een belangrijke verbinding tussen het dorp en de stad Groningen. De overgebleven rolpalen langs het Boterdiep maken duidelijk dat trekschuiten de route veelvuldig gebruikten. Jannes de Vries, die de trekvaart en het dorp vanaf de zuidkant portretteert, vestigt zich na reizen door onder andere Afrika in Groningen. In 1924 sluit hij zich aan bij De Ploeg.

Jannes de Vries (1901 – 1986), *Landschap Zuidwolde* (detail), 1939, olieverf op doek, 50 x 60 cm, Groninger Museum, bruikleen Gemeente Groningen

Bij de brug rechtsaf.
Direct eerste weg rechts (Boterdiep OZ).
De weg gaat over in Beijumerweg.

Vlak voor voetbalkooi (aan de rechterhand), ter hoogte van het Zadelpad, is de mogelijke ontstaanslocatie van *De Egger* van Jan Altink te zien.**

15

De Egger

Dit tafereel van een man die met paarden en eg de zware Groninger kleigrond bewerkt, komt Jan Altink waarschijnlijk tegen tijdens een fietstocht langs Zuidwolde en Beijum. Aan dit stukje Noord-Groningen besteedt hij in zijn brieven regelmatig aandacht, zoals in 1928 wanneer hij schrijft: 'Gistermorgen zijn Job [Hansen] en ik met de fiets over de Wolddijk in Zuidwolde gegaan. 't Was prachtig weer. Langs die binnenweg die jij kent terug. Bij een boerderij de fietsen neergezet. En toen een heel eind tot bijna aan Noorddijk toe door bouwlanden gewandeld. Wat was het daar mooi.' Aan de paars getinte horizon zijn twee boerderijen te zien. De meest rechtse is waarschijnlijk het aan de Beijumerweg 15 gelegen boerenbedrijf. De linker boerderij is mogelijk De Swaitdruppel (De Zweetdruppel, Beijumerweg 18).

Jan Altink (1885 – 1971), *De Egger* (detail), 1925, wasverf op doek, 55,5 x 67 cm, particuliere collectie

De Beijumerweg volgen, Amkemaheerd oversteken naar fietspad (Beijumerweg). Beijumerweg vervolgen. Op T-splitsing rechts (richting centrum). Weg (Atensheerd) oversteken en Beijumerweg vervolgen. Op Y-splitsing rechtsaf en Beijumerweg vervolgen. Op kruising Granpré Moliëreweg oversteken en Beijumerweg vervolgen. Op kruising linksaf (Berlageweg). Rechtdoor op Van Eesterenlaan (voorheen Berlageweg).

Langs kruising met Heerdenpad is *Paarse paarden* van Johan Dijkstra te zien.

16

Paarse paarden

In dit zeer expressieve schilderij is de stedelijke horizon van Groningen te zien. Met een beetje fantasie zijn op het doek de Martinatoren en de torens van het provinciehuis en de Jozefkerk te ontwaren. Ook staan enkele fabrieksschoorstenen afgebeeld. Mogelijk schildert Dijkstra zijn *Paarse Paarden* in de nabijheid van het Selwerderdiepje, de oude benedenloop van de Hunze. Dit werk stamt uit een periode waarin de kunstenaar zijn meest expressionistische werk maakt. Het is geschilderd met wasverf: een door Wiegers geïntroduceerde techniek waarbij verf wordt vermengd met benzine en was.

Johan Dijkstra (1896 – 1978), *Paarse paarden* (detail), 1927, wasverf op doek, 70,5 x 90 cm, Stichting Johan Dijkstra

Op T-splitsing fietspad rechts (Heerdenpad). Rechtdoor Gerrit Krolbrug over (Korreweg). Korreweg 1,8 km volgen (dus rechtdoor op rotonde). Aan het einde van de Korreweg linksaf richting centrum (Nieuwe Ebbingestraat). Met de bocht naar links (Boteringesingel). In de volgende bocht rechts (Boterdiep). Boterdiep volgen tot aan Student Hotel (aan linkerhand).

Bij Boterdiep 42 bevindt zich de mogelijke ontstaanslocatie van *Twee mannen in de sneeuw, komend uit een café aan het Boterdiep* van Jan Wiegers. Het werk is te zien op de voorgevel van The Student Hotel Groningen (Boterdiep 9).*

17

Twee mannen in de sneeuw, komend uit een café aan het Boterdiep

Het tafereel dat Jan Wiegers hier met veel humor verbeeldt speelt zich waarschijnlijk af in de nabijheid van Café Amicitia (decennialang gevestigd op Boterdiep 42). Het Boterdiep is dan al twaalf jaar gedempt. Wiegers experimenteert na zijn terugkeer uit Davos veelvuldig met een nieuw schilderkunstig idioom. Hij past felle en contrastrijke kleuren, hoekige vormen en de recentelijk verworven wasverftechniek toe op alledaagse onderwerpen: elementen die ook in dit werk zijn terug te vinden.

Jan Wiegers (1893 – 1959), *Twee mannen in de sneeuw, komend uit een café aan het Boterdiep* (detail), 1924, was/olieverf op doek, 68,8 x 55 cm, Groninger Museum, aangekocht met steun van de Stichting Beringer Hazewinkel

Vanaf The Student Hotel (Boterdiep 9) rechts naar Wipstraat. Rechtdoor, weg (Ebbingestraat) oversteken naar Marktstraat. Na de parkeergarage (Ossenmarkt) linksaf (Nieuwe Boteringestraat). Rechtdoor (Lopende Diep NZ, Boteringebrug en Lopende Diep oversteken). Weg (Oude Boteringestraat) volgen tot aan de Vismarkt. Vlak voor de Vismarkt ter hoogte van zebraapad afstappen.

Aan **ie** rechterhand (Vismarkt) bevindt zich de ontstaanslocatie van *People in the street – Vismarkt* van George Martens.**

18

People in the street – Vismarkt

George Martens, medeoprichter van De Ploeg, is geboeid door het bijzondere van het alledaagse. Zijn onderwerpen vindt hij vaak letterlijk dicht bij huis. Dat geldt ook voor het werk *People in the street – Vismarkt* dat de drukte in de Groninger binnenstad verbeeldt. Martens schildert de menigte met gevoel voor humor en oog voor het individu. De snel en schetsmatig opgezette personages zijn stuk voor stuk mensen met een verhaal. *People in the street* wordt gezien als één van de hoogtepunten uit Martens' oeuvre.

George Martens (1894 – 1979), *People in the street – Vismarkt* (detail), 1926, was/olieverf op doek, 62,8 x 79,5 cm, Collectie Stichting De Ploeg, legaat Thijs Martens en Annemarie Martens–Bonnema, bruikleen Groninger Museum

Met fiets aan de hand (let op: voetgangersgebied) links.
Over Tussen beide markten, richting Grote Markt lopen.

Aan rechterzijde, op de voorgevel van Café Der Witz (Grote Markt 47),
is *Groninger meikermis* van Johan Dijkstra te zien.*

19

Groninger Meikermis

Op dit feestelijke en kleurige schilderij is de jaarlijkse Meikermis op de Grote Markt te zien. De later door bombardementen gehavende oost- en noordwand zijn dan nog intact. Johan Dijkstra's werk, waarop het nodige te beleven valt, is een symbiose tussen het op Kirchner gebaseerde expressionisme en het meer lyrische expressionisme van Franse schilders als Raoul Dufy en Albert Marquet.

Johan Dijkstra (1896 – 1978), *Groninger Meikermis* (detail), 1928,
was/olieverf op doek, 56 x 74 cm Collectie Stichting De Ploeg,
schenking Ruurt Hazewinkel, bruikleen Groninger Museum

Eerste straat rechts (Gelkingestraat), weg volgen.
Bij kruising met Gedempte Zuiderdiep rechtsaf.
Eerste straat links (Herestraat).
Weg volgen tot aan rotonde, hier rechtsaf (Ubbo Emmiussingel).
Volg de weg tot het Groninger Museum.

tekst en beelden
volgen nog

Hotspot: *Zittend naakt* van Jan Wiegers.
Dit schilderij ontstond mogelijk aan de Spilsluizen
1e Drift 3/a, Groningen (atelier Johan Dijkstra).**

Deze Hotspot is niet opgenomen in de fietsroute.

20

Zittend Naakt

Gezien de kleuren op de achtergrond heeft Wiegers *Zittend naakt* waarschijnlijk in Johan Dijkstra's atelier aan de Spilsluizen geschilderd. Rond 1925 vinden hier regelmatig modelavonden van De Ploeg plaats. Het Prinsenhof is een andere locatie die geregeld voor modeltekensessies wordt gebruikt. Het expressionistisch afgebeelde model is Jantje Bolt, alias Jeanne de Blécourt. Dit geliefde Groningse model komt vanaf 1925 op meerdere werken van Ploegleden voor.

Jan Wiegers (1853 – 1959), *Zittend Naakt* (detail), 1925, was/olieverf op doek, 71 x 54,5 cm, Groninger Museum, aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt, mede dankzij haar Fonds voor 20ste-eeuwse Nederlandse schilderkunst en haar Themafonds Moderne en hedendaagse Kunst

Hotspot: *Interieur Bohémien* van Jan Wiegers.
Het hier afgebeelde interieur bevond zich
aan de Cortinghpoort 1a in Groningen.**

Deze Hotspot is niet opgenomen in de fietsroute.

21

Interieur Bohémien

Vanaf 1921 woont Jan Wiegers met zijn vrouw aan de Cortinghpoort 1a. Op *Interieur Bohémien* is te zien dat Wiegers, net als veel Ploegers, zijn wanden 'in helle tinten' heeft geschilderd, om de woorden van Johan Dijkstra te gebruiken. Behalve zichzelf heeft Wiegers zijn vrouw en Jan Altink (links met pijp) afgebeeld.

Jan Wiegers (1853 – 1959), *Interieur Bohémien* (detail), 1925, was/olieverf op doek, 70 x 80 cm, Groninger Museum

Hotspot: *Bloeiende pereboom in Euvelgunne* van Jan Altink.
Te zien aan de Euvelgunnerweg 27
(Euvelgunnerheem), Groningen.**

Deze Hotspot is niet opgenomen in de fietsroute.

22

Bloeiende pereboom in Euvelgunne

In 1924 schildert Altink verschillende werken die van kleur eigenzinnig zijn en gekenmerkt worden door een vereenvoudigde vormtaal. Naar aanleiding van deze ontroerende doeken vraagt oud-directeur van het Groninger Museum Jos de Gruyter zich af of Altink niet de titel 'Schilder van het (Groninger) paradijs' verdient. Wanneer dit schilderij het levenslicht ziet is Euvelgunne, dat onland of 'moeilijk land' betekent, nog een gebied met groene weilanden en sloten. Zijn kronkelige vorm dankt de Euvelgunnerweg aan de rivier de Hunze die hier ooit stroomde. Door de speels opgezette bomen en struiken en poëtische kleurenkeuze heeft Altink rondom de hardwerkende boer een paradijs geschapen: een paradijs dat met de komst van het bedrijventerrein nagenoeg verdwenen is.

Jan Altink (1885 – 1971), *Bloeiende pereboom in Euvelgunne* (detail), 1924, was/olieverf op doek, 70,5 x 58,5 cm, Collectie Stichting De Ploeg, bruikleen Groninger Museum

Hotspot: *Rustende zichters* van Johan Dijkstra.
Te zien aan de Hefswalsterweg 43, Uithuizermeeden.**

Deze Hotspot is niet opgenomen in de fietsroute.

23

Rustende zichters

De zichters die de hoofdrol spelen in dit schilderij werken waarschijnlijk voor Dijkstra's schoonvader Derk van Veen. Ze pauzeren in de nabijheid van de polderboerderij waar Marie van Veen (zus van Johan van Veen, geestelijk vader van de Deltawerken) haar jeugd doorbrengt. Met liefde en mededogen portretteert Dijkstra het boerenleven en de landarbeid. Dezelfde toewijding spreekt uit de manier waarop Dijkstra rond 1941, als journalist, de hardwerkende 'laandarbaider' in woorden vat: 'Zoo is het onbekende Groningerland, dat we zelf nog dagelijks gaan ontdekken in de wisseling van zijn seizoenen; 's zomers in de hitte, als het volk in het heetst van den oogst werkt op het land, en we met de arbeiders schuilen in de schaduw van de korenschoven en heete, zwarte koffie drinken om den dorst te verbranden.'

Johan Dijkstra (1896 – 1978), *Rustende zichters* (detail), 1924, olieverf op doek, 156 x 200 cm, Collectie Stichting De Ploeg, bruikleen Groninger Museum

Hotspot: *Warffum met rode maan* van Ekke Kleima.
Te zien aan de Westervale 5a, Warffum.**

Deze Hotspot is niet opgenomen in de fietsroute.

24

Warffum met rode maan

Mogelijk is de totale maansverduistering die op zaterdag 26 september 1931 plaatsvindt en ook in Nederland zichtbaar is, de aanleiding voor dit in het oog springende en sprookjesachtige werk van Ekke Kleima. Als Kleima dit werk maakt, is hij inmiddels een jaar docent aan de eerste Rijks HBS op het platteland in Warffum. Oud—docent Frans Sjaak Verhoeven, met wie Kleima veel optrekt en onder andere poppenkastvoorstellingen verzorgt, spreekt later vol waardering over zijn schilderende collega: 'Voor de 'westerlingen' onder ons was het verblijf in Warffum het contact met een andere wereld, die van de Groninger boeren met hun bijzondere humor, een ervaring die uniek was. Ook de schoonheid van het Groninger land, die Kleima voor ons ontdekte, was een zeer positieve kant.'

Tip: Bekijk ook de voormalige atelierwoning van Ekke Kleima uit 1930, die architect en Ploeglid Job Hansen voor zijn vriend ontwierp (Oosterstraat 58).

Ekke Abel Kleima (1899 – 1958), *Warffum met rode maan* (detail), 1931, olieverf op doek, 50 x 60 cm, Collectie Stichting De Ploeg, bruikleen Groninger Museum

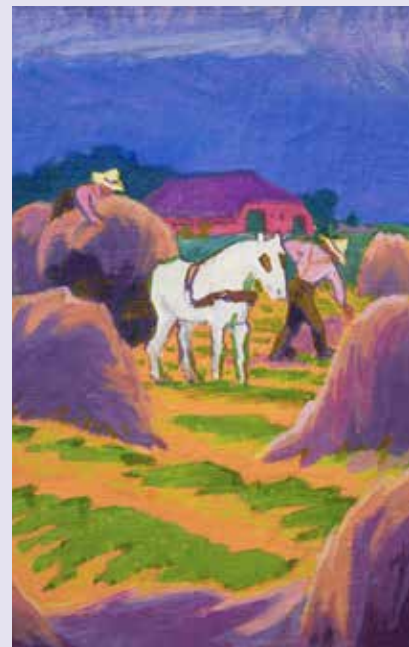
Hotspot: *Het witte paard* van Jan Altink.
Te zien aan het fietspad langs het Boterdiep vanaf Middelstum (Ewsum) via Toornwerd naar Kantens.
Ter hoogte van Molenweg nr. 16.**

Deze Hotspot is niet opgenomen in de fietsroute.

25

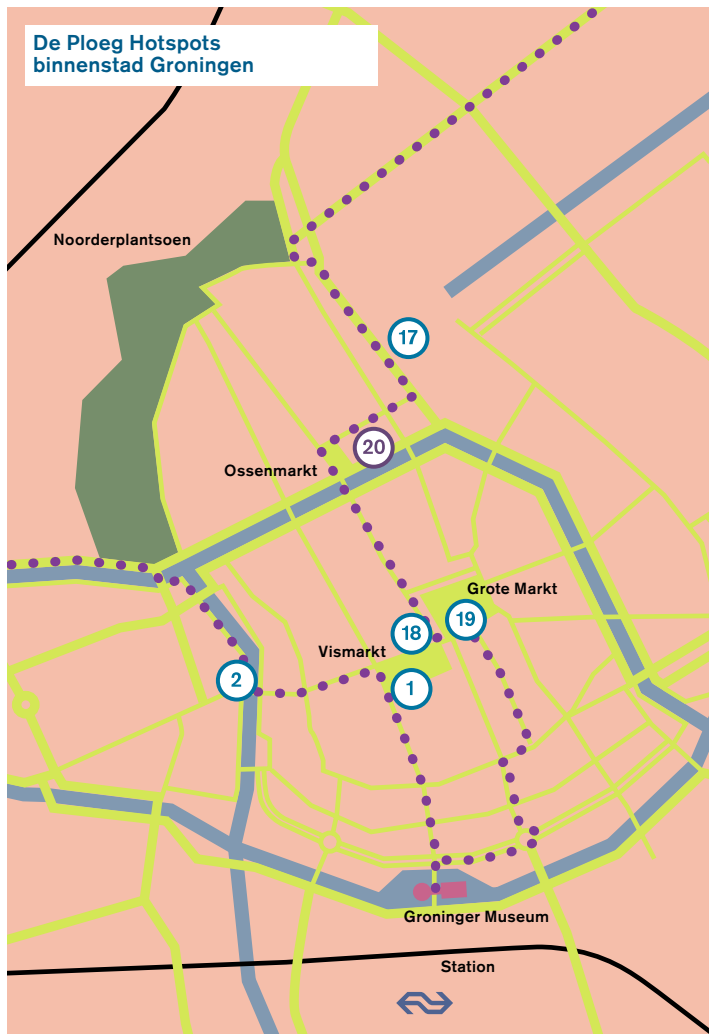
Het witte paard

In fel oranje, groen en paars schildert Altink een zomers tafereel, waarin behalve het landschap het werk van de 'nijvere landman' centraal staat. In de omgeving van Middelstum, het dorp waar Altink van 1912 tot 1919 aan de Avondtekenschool doceert, is dit beeld tot ver in de jaren 60 een vertrouwd schouwspel. De vele boerderijen in dit open wierdenlandschap van het Hoogeland wijzen op een rijke landbouwtraditie die langzaam verdwijnt. Altinks werk houdt de herinnering levend aan een tijd waarin het werk op het land nog met de hand werd verricht.

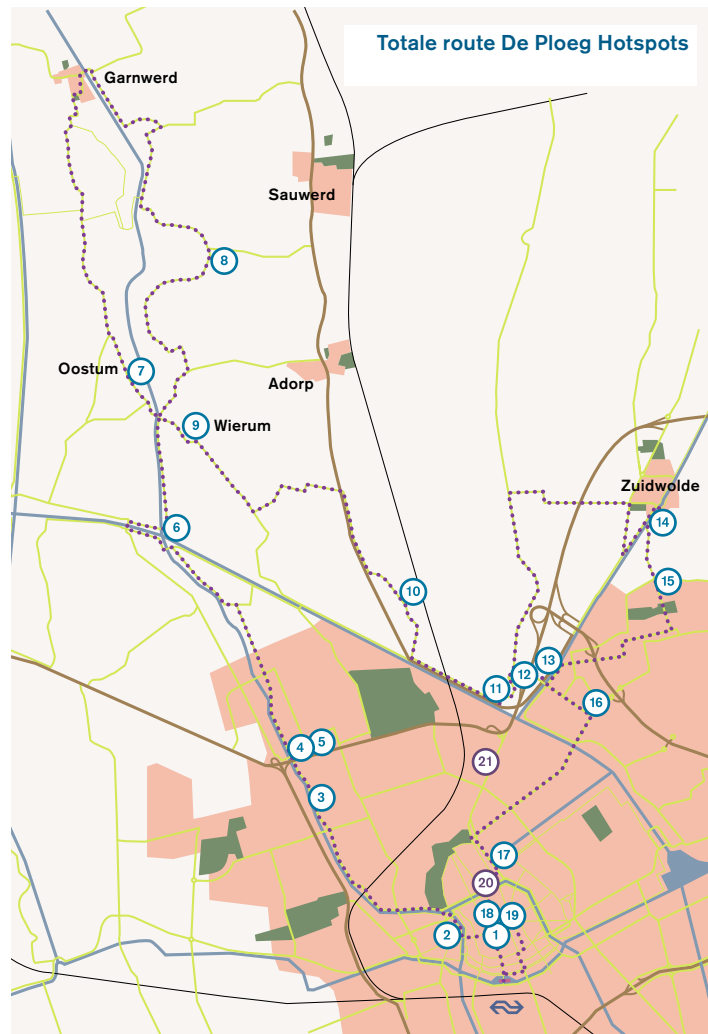

Jan Altink (1885 – 1971), *Het witte paard* (detail), 1925, was/olieverf op doek, 61,5 x 70 cm, Collectie Stichting De Ploeg, bruikleen Groninger Museum

De Ploeg Hotspots binnenstad Groningen

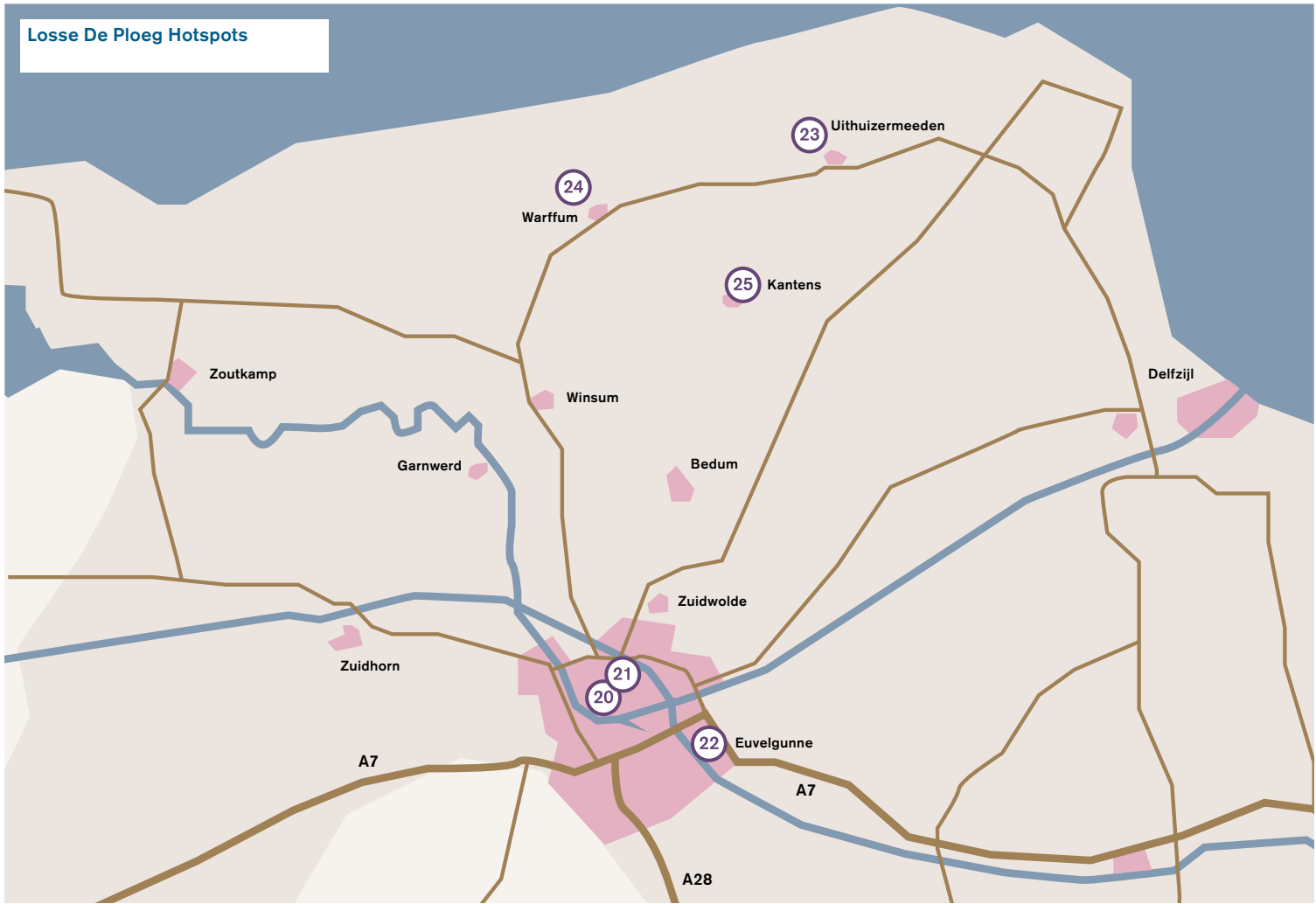

Totale route De Ploeg Hotspots

Losse De Ploeg Hotspots

De Ploeg Hotspots

De Ploeg Hotspots zijn een initiatief van het Groninger Museum en Platform Gras en kwamen tot stand i.s.m. AbelLeisure en Marketing Groningen. De route en de markeringen zijn mede mogelijk gemaakt door financiële steun van de gemeente Groningen, de provincie Groningen en Marketing Groningen.

De Ploeg Hotspots vormen de opmaat voor een omvangrijk, meerjarig routeproject van het Groninger Museum waarin het werk van De Ploeg centraal staat en dat gefaseerd in de provincie wordt uitgevoerd. In de loop van het traject worden alle hotspots van replica's voorzien.

* Te zien tijdens de overzichtstentoonstelling Avant-garde in Groningen.

De Ploeg 1918–1928 t/m 4 nov 2018 in het Groninger Museum.

** Voorlopig zonder replica.

Fotografie: Marten de Leeuw,
John Stoel (*Paarse paarden*)
Grafisch ontwerp: Hugo+Timo
Tekst: Lenny Bulthuis
Cartografie: AbelLeisure
Ontwerp De Ploeg Hotspots billboards:
Lambert Kamps

Verantwoording: alle gegevens zijn met
grote zorgvuldigheid door het Groninger
Museum verzameld en verwerkt.

© Groninger Museum 2018

GRVS

DE VERHALEN
VAN GRONINGEN

ER GAAT NIETS BOVEN
GRONINGEN ©

